

Рівненський державний
гуманітарний університет

Студентський дайджест

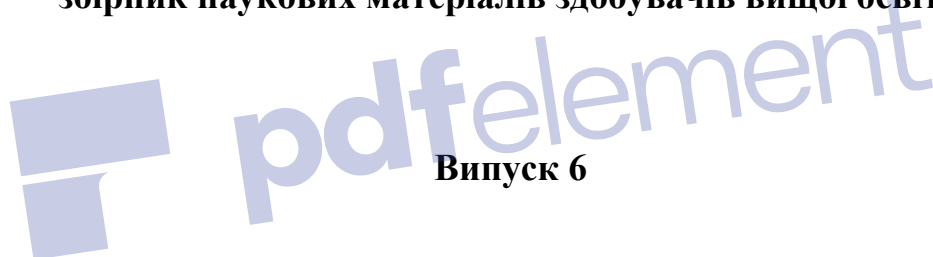
Збірник наукових матеріалів
здобувачів вищої освіти

№ 6
2022

Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет

Студентський дайджест

збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти

Рівне, 2022

Студентський дайджест : збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти.
Випуск 6. Рівне : РДГУ, 2022. 136 с.

Головний редактор :

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, перший проректор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету

Виконавчий редактор :

Корчакова Наталія Вікторівна – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної колегії :

Павелків Віталій Романович – доктор психологічних наук, доцент, професор кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Юрчук Олена Сергіївна – здобувач ступеня PhD кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету за спеціальністю 053 «Психологія».

*Друкується за рішенням Вченої Ради РДГУ
(протокол № 11 від 24 листопада 2022 р.)*

злочинності, іспитів, публічних виступів. Також дещо знизилася інтенсивність страхів війни, хвороб близьких, глибини, змін в особистому житті, відповідальності.

Кількісний та якісний аналіз, статистична перевірка достовірності відмінностей результатів формуальної експериментальної роботи засвідчили ефективність розробленої програми профілактики та корекції страхів дорослих.

Висновки. Таким чином, результати проведеного дослідження підтверджують, що його мета і завдання виконані. Водночас варто підкреслити, що здійснене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми переживання страхів у дорослому віці. Подальшої розробки потребують питання переживання страхів людьми у різноманітні періоди дорослості, зокрема у ранньому дорослому віці, зрілому віці і в старості.

Представлена тема є над актуальною та потребує подальшого дослідження. Окремого аналізу потребують актуальні для сьогодення питання, які стосуються пошуку шляхів подолання страхів війни.

Список використаної літератури

1. Академічний словник української мови : в 11 т. Т. 9. Київ :, 1998. С. 754.
2. Блінов О. А., Блінова О. Б. Уявлення про природу та прояви страху в працях вчених ХХ-ХХІ століття. *Вісник* : зб. наук. ст. Київ. міжнар. ун-ту. Серія: Психологічні науки. Вип. 8. С. 46–54.
3. Екстремальна та кризова психологія: термінологічний словник / Ю. В. Александров, І. Є. Богданова, Ю. В. Воронова та ін.; за заг. ред. О. В. Тімченко. Харків: ХНАДУ; НУЦЗУ, 2010. 291 с.
4. Резніченко О. О. Класифікація та типологія страхів як теоретико-методологічне підґрунтя для пошуку ефективних напрямків психологічної допомоги. *Особистісні та ситуативні детермінанти здоров'я* : матер. V Всеукр. наук.-практ. конф., 18 листопада 2020 р. : матер. і тези доп. / за заг. ред. проф. О. В. Бацилевої. Київ, 2020. С. 109–113.

УДК[373.2.016:33]:373.2.015.31.796

СЮЖЕТНО-РОЛЬОВА ГРА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ДОСВІДУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Кушнір Інна, здобувач ОС «магістр»

спеціальності 012 «Дошкільна освіта», 2 курс, РДГУ

Науковий керівник: Джеджер К. В., канд. пед. наук, доцент

Постановка проблеми. Становлення ринкової економіки в Україні зумовлює необхідність економічної освіти підростаючого покоління, починаючи з дошкільного віку. Адже з перших років життя кожної дитини супроводжується економічними подіями: вибір покупок, купівля-продаж товарів і послуг, їх реклама, накопичення-витрата коштів тощо. Особливо сприйнятливими для засвоєння економічного досвіду є діти старшого дошкільного віку, які в силу свого розумового розвитку та розширення соціальних контактів володіють спроможностями засвоїти певний обсяг елементарних економічних понять і економічних дій.

Усе це зумовлює необхідність економічного виховання дошкільників та формування у них елементарного економічного досвіду, що забезпечує засвоєння економічних знань та відповідної лексики, вироблення позитивного ставлення до світу економіки, спроможності реалізувати економічну поведінку в елементарних діях.

Актуальність порушеної проблеми отримала підтвердження у Базовому компоненті дошкільної освіти (2021), в якому підкреслюється здатність дошкільників до економічної соціалізації; віддзеркалюється у низці освітніх програм дошкільної освіти («Дитина», «Дитина в дошкільні роки», «Соняшник», «Українське докільля», «Я у світі» та ін.).

Перспективним шляхом розв'язання проблеми формування елементарного економічного досвіду в дітей старшого дошкільного віку є використання гри як провідного виду діяльності у цей віковий період. Зокрема доцільним є широке впровадження сюжетно-рольової гри, з допомогою якої можна не лише створити комфортні умови входження дитини в систему економічних відносин, але й задовольнити найбільш виразну ігрову потребу старших дошкільників.

Мега статті: розкрити значення сюжетно-рольової гри у формуванні елементарного економічного досвіду дітей старшого дошкільного віку та охарактеризувати можливості формування зазначеної якості засобами такої гри.

Виклад основного матеріалу. Серед усіх форм економічного виховання вчені (Т. Атрощенко, Т. Богдан, Н. Гавриш, Г. Григоренко, А. Залізник, Ю. Калугіна, Я. Курінний, Н. Найдзон, А. Сазонова, І. Сільченко) відводять особливе місце грі як провідній діяльності дитини дошкільного віку. З допомогою гри дитина не лише відтворює життєві ситуації, але й розвивається, оволодіваючи досвідом людських відносин, виробляє ставлення до навколишнього світу.

Як узагальнює А. Сазонова, «маючи загальну природу, кожна гра структурно розкривається за своїми алгоритмами та за своїми механізмами, на які впливають і внутрішня синергетика гри, і мислення, воля, енергія, фантазія дітей, які грають», і забезпечує дітям широкі можливості для застосування та розвитку їхнього досвіду, прояву творчості [8, с. 74]. З погляду А. Залізник, вона є саме тим засобом, який відповідає віковим можливостям та інтересам дітей старшого віку, з допомогою якого вони можуть задовольнити потребу в засвоєнні досвіду економічної діяльності [4].

Згідно з переконаннями Г. Григоренко та Р. Жадан, участь дітей старшого дошкільного віку в іграх економічного змісту забезпечує формування елементарних економічних навичок дитини (купівля-продаж, операції з грошима [3].

Дослідники пропонують використовувати різноманітні види дитячих ігор: дидактичні, сюжетно-рольові ігри (зокрема ігри-стратегії, ігри-подорожі).

На думку Ю. Калугіної, у роботі з економічного виховання особливо корисними є сюжетно-рольові ігри, які створюють комфортні умови входження дитини в систему економічних відносин, засвоєння ними культури споживання та дбайливого ставлення до навколишнього, опанування операцій купівлі-продажу тощо шляхом відтворення реальних життєвих ситуацій [5].

Варто також врахувати думку, висловлену В. Агіляр Туклер про те, що діти старшого дошкільного віку мають виразну потребу саме у сюжетно-рольовій грі. Як зазначає автор, для старших дошкільників «природно вправляти набуті знання, вміння, соціальні відносини» в такій діяльності [1].

Згідно з визначенням, запропонованим Т. Поніманською, сюжетно-рольова гра – це «образна гра за певним задумом дітей, який розкривається через відповідні події (сюжет, фабула) і розігрування ролей», пов'язана «зі сферою людської діяльності й людських стосунків, оскільки своїм змістом вони відтворюють саме цей аспект дійсності» [7]. Тобто, як зазначає вчена, діти у ній на свій кшталт відтворюють дії і взаємини дорослих, спираючись на власний досвід та своє розуміння таких дій. При цьому Т. Атрощенко, Н. Гавриш, Ю. Калугіна, А. Сазонова надають особливого значення грі-стратегії – складній і багатоплановій спільній діяльності дітей, яка характеризується, як стверджує А. Сазонова: а) чітко визначеними цілями та перспективою і відбувається за умов спільного планування дій; б) розподілом ролей; в) послідовною реалізацією задуму впродовж тривалого часу (від декількох годин до декількох днів) [8, с. 76]. На думку дослідниці, використання гри-стратегії у виховному процесі сприяє посиленню активності та творчості учасників, а її застосування в економічному вихованні дає змогу посилити інтерес до економічних явищ, розширити економічні знання, розвинути необхідні особистісні якості та корпоративні взаємовідносини старших дошкільників [8, с. 82].

Зазначимо, що Т. Атрощенко та А. Сазонова вважають доцільним використовувати такі ігри наприкінці дошкільного дитинства. Т. Атрощенко пропонує поетапне використання гри у формуванні економічного досвіду старших дошкільників: на першому етапі застосовувати дидактичні ігри, які сприяють засвоєнню вихованцями елементарних економічних знань і уявлень; на другому етапі доцільно впроваджувати ситуативні ігри, що дає дітям змогу засвоїти типові зразки соціально-економічної поведінки, а вже на третьому етапі активізувати участь дітей у сюжетно-рольових іграх, які допомагають засвоєнню й удосконаленню всіх елементів такого досвіду [2].

На наш погляд, ефективності реалізації запропонованих етапів можуть сприяти такі педагогічні умови, як збагачення предметно-розвивального середовища закладу дошкільної освіти економічним змістом; забезпечення зв'язку ігрової діяльності з іншими видами діяльності дітей старшого дошкільного віку; дотримання засад ділового партнерства (принципу спільної гри) у взаємодії вихователя з вихованцями; активізація взаємодії закладу дошкільної освіти з сім'єю у формуванні економічного досвіду вихованців засобами сюжетно-рольової гри.

Актуальність першої умови пояснюється важливим значенням середовища як чинника розвитку особистості. Потреба у збагаченні предметно-розвивального середовища зумовлена необхідністю у розширенні банку дидактичних та сюжетно-рольових ігор економічної проблематики відповідно до рівня вікового розвитку старших дошкільників. Слушність другої педагогічної умови підтверджується положенням про важливість інтеграції різних видів діяльності дитини як системотвірного чинника розвитку її особистості [6]. При цьому третя педагогічна умова бачиться необхідною як у контексті надання допомоги з боку педагога в організації гри, так і в аспекті сприяння розвитку суб'єктності дитини у плануванні, узгодженні і здійсненні дій та водночас у збереженні її автономності, отже, свободи і права вибору. Четверта педагогічна умова є доцільною у зв'язку з виключним значенням сім'ї як первинного економічного середовища для економічної соціалізації дитини.

Висновки. Резюмуючи викладене, необхідно зазначити, що створення запропонованих педагогічних умов може сприяти успішному формуванню елементарного економічного досвіду дітей старшого віку в комфортній атмосфері особистісно орієнтованого виховання завдяки його наповненню економічним змістом, збагаченню економічної проблематики сюжетно-рольових ігор як актуальної для старших дошкільників діяльності, орієнтації педагогів на партнерську взаємодію з вихованцями та їхніми батьками.

Список використаних джерел

1. Агіляр Туклер В. В. Психолого-педагогічна характеристика сюжетно-рольової гри дітей старшого дошкільного віку <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/ped/20feb2017/67.pdf> (дата звернення: 02.12.2022).
2. Атрощенко Т. О. Формування первинного економічного досвіду старших дошкільників засобами мовленнєвої ігрової діяльності. *Педагогіка і психологія*: зб. наук. пр. С. 3–13.
3. Жадан Р. П., Григоренко Г. І. Особливості економічного виховання дітей старшого дошкільного віку. *Економіка в школах України*. 2011. № 6. С. 17–19.
4. Залізник А. М. Гра як засіб економічної соціалізації старших дошкільників. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/jspui/bitstream/> (дата звернення: 01.12.2022).
5. Калугіна Ю. Гра як засіб формування економічної компетентності дітей старшого дошкільного віку. URL: https://www.researchgate.net/publication/338750139_Gra_ak_zasib_formuvanna_ekonomichnoi_kompetentnosti_ditej_starsogo_doskilnogo_viku.
6. Машовець М. А. Сучасні підходи до організації педагогічної взаємодії дошкільного навчального закладу та батьків вихованців. *Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти*. Наукові записки РДГУ. 2011. Вип. 2 (45). С. 18–24.

7. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2006. 456 с.
8. Сазонова А. В. Формування первинного економічного досвіду старших дошкільників в ігровій діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. Луганськ, 2007. 244 с. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream.pdf> (дата звернення: 11.11.22).

УДК [159.922.73:159.923-057.87]:355.422(477).

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ТРИВОЖНОСТІ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Мартюченко Катерина, здобувач ОС «бакалавр»

спеціальності 053 «Психологія», 4 курс, РДГУ

Науковий керівник: Джеджерера О.В., старший викладач

Постановка проблеми: Війна є надзвичайним психологічним подразником для людини та суспільства. Ми не маємо природного імунітету, здатного захистити від стресу, що спричиняють бойові дії. Втім, існують дієві психологічні правила і практики, які дозволяють навчитися спокійніше сприймати життя. І цим зберегти фізичне здоров'я та душевну рівновагу. Війна спричиняє тривалу стресову ситуацію. Війна – час відповідального лідерства. Усвідомлення цього гуртує до спільних дій і зменшує ймовірність панічно-депресивних настроїв. Адже кожен українець відчуває причетність до загальної справи.

Мета дослідження: дослідити психологічні особливості прояву тривожності у студентів під час війни.

Виклад основного матеріалу дослідження Тривожність має великий вплив на поведінку людини, таким чином під впливом тривоги змінюється характер поведінки людини. Тривога підвищує активність особистості, сприяє нервовому збудженню, на фізіологічному рівні сприяє появі напруги у тілі, таким чином спонукає людину до більш інтенсивних та цілеспрямованих зусиль на виконання діяльності і тим самим виконує адаптивну функцію.

Важлива тривалість тривоги, тому що інтенсивна і тривала тривога негативно впливає та перешкоджає формуванню адаптивної поведінки і веде до порушень поведінкової інтеграції, а іноді і до клінічних психічних порушень

Тривожність – це наслідок недостатньої адаптації психофізіологічних механізмів, які посилюють рівень активації нервової системи і викликають неадекватні реакції поведінки

Ситуативні прояви тривожності є особистісними та стійкими характеристиками або це – особистісна тривожність. І як індивідуальна схильність людини до тривоги передбачає тенденцію сприймання наявної ситуації загрозливою з відповідними реакціями на неї. Доведено, що особистісна тривожність активізується за наявності певних стимулів, які розцінюються як небезпечні, пов'язані зі специфічними ситуаціями загрози престижу людини, її самооцінки та самоповаги

Тривожність яка характеризується переживанням емоційного дискомфорту, передчуттям небезпеки є показником незадоволення значимих потреб особистості. Вона актуалізується під час ситуативних переживань або проявляється гіпертрофовано як стійка індивідуальна особливість особистості постійно. Стан тривожності – це стан готовності: підвищеної уваги, сенсорного та моторного напруження, що забезпечує відповідну реакцію на страх.

Тривожність як феномен має яскраво виражену вікову специфіку у формах прояву та реалізації варіантів компенсацій та захисту. Для кожного вікового періоду існують певні сфери, об'єкти дійсності, що викликають тривогу незалежно від того реальна існуюча небезпека чи нереальна і тривожність притаманна особистості як індивідуально-особистісна характеристика. У юнацькому віці тривожність проявляється дуже різноманітно та часом несподіваною, маскуючись під інші проблеми. Наприклад: основними ознаками